

WILDLIFE GUIDE
CANLLAW BYWYD
GWYLLT

Discover the Severn Darganfod Aber Hafren

#DISCOVERTHESEVERN

Wildlife of the Severn

The iconic Severn Estuary is well-known for its huge tidal range, (the highest in Europe!) but how much do you know about the wildlife that call it home? The diversity of habitats makes it a fitting place for lots of species to live and visit; did you know over 80,000 birds stop along the shores of the Severn every winter? The mud and sandflats, rocky shore, wetlands and saltmarsh all support a rich variety of species of fish, birds, invertebrates and mammals - a perfect place to spot some spectacular wildlife. Flip through our wildlife guide to discover what unusual creatures you could spot on, in or around the Severn!

Visit one of the coastal nature reserves for idyllic viewing opportunities of the wildlife on the Severn or simply wander along the coast path for beautiful views of the estuary and the chance to spot some animals along the way. This guide captures just a snapshot of some of the fascinating species you can find on the Severn - it's just an introduction for you to begin your wildlife watching journey!

Cyflwyniad i'r Canllaw Ffawna

Mae'r Aber Afon Hafren eiconig yn enwog am ei amrediad llanw enfawr (yr uchaf yn Ewrop!) ond faint rydych chi'n ei wybod am y bywyd gwylt sy'n byw yno? Mae'r cynefinoedd amrywiol yn golygu ei fod yn le addas i lawer o rywogaethau fyw ac ymweld ag ef; wyddech chi fod dros 80,000 o adar yn aros ar hyd glannau'r Hafren bob gaeaf? Mae'r fflatiau tywod a llaid, y lan greigio, y gwlypdiroedd a'r morfeydd heli oll yn cefnogi amrywiaeth gyfoethog o rywogaethau o bysgod, adar, anifeiliaid di-asgwrn-cefn a mamailiaid - mae'n lle perffaith i weld bywyd gwylt trawiadol. Darllenwch drwy ein canllaw bywyd gwylt i ddarganfod pa greaduriaid y gallwch ddod o hyd iddynt o gwmpas Afon Hafren!

Ewch i un o'r gwarchodfeydd natur arfordirol i gael y cyfleoedd gorau i weld bywyd gwylt ar Afon Hafren, neu grwydro ar hyd llywyr yr arfordir i gael golygfeydd hyfryd o'r aber a'r cyfle i weld rhai anifeiliaid ar hyd y ffordd. Mae'r canllaw hwn yn crynhoi rhoi o'r rywogaethau diddorol a rhyfeddol ar Afon Hafren. Cyflwyniad yn unig ydyw i chi ddechrau eich siwrnai gwyltio bywyd gwylt!

Habitat Types | Mathau o gynefinoedd

The ecosystems of the Severn Estuary are varied and unusual. Many species thrive in these unique environments, so it's no surprise that these ecosystems are of international importance! With habitats varying from the rocky shores of Barry, to the quiet wetlands of Newport and Cardiff, you're sure to see something different every day of the year.

Each species included in this guide can be found in one or more of the following habitats:

Mae ecosystemau Aber Hafren yn amrywiol ac yn anarferol. O ganlyniad i'r amrediad llanw anferth, mae byw ar Afon Hafren yn frwydr gyson; fodd bynnag, mae llawer o rywogaethau'n ffynnu yn yr amgylchedd unigryw hwn, felly nid yw'n syndod bod yr ecosystemau hyn o bwysigrwyd rhyngwladol! Gyda'r cynefinoedd yn amrywio o lannau creigio a garw y Bari, i wlypdiroedd tawel Casnewydd a Chaerdydd, rydych yn siŵr o weld rhywbeth gwahanol bob diwrnod o'r flwyddyn.

Gellir dod o hyd i bob rywogaeth yn y canllaw hwn yn un neu ragor o'r cynefinoedd canlynol:

Muddy and Sandy Shores
Glannau lleidiog a thywodlyd

Rocky Shores
Glannau creigio

Saltmarsh & Wetlands
Gwlypdiroedd a morfeydd heli

Beneath the Waves
Islaw'r tonnau

Safety on the Severn

Check the tide times and weather forecast before you visit the coast.

- Keep safe on the foreshore, taking care of slippery rocks and the mudflats – the risk of getting stuck is real.
- The Severn has one of the highest tidal ranges in the world – remember how quickly the tide moves and changes – up to 1 metre in little more than 20 minutes on some tides.
- Wear suitable clothing and footwear, it can be muddy.
- Remember to check Public Rights of Way before setting off.

Always bring a charged mobile phone and let friends or family know where you are and when you are likely to return home.

The estuary is a home for wildlife – take care not to disturb feeding, breeding and resting birds.

Stay on the footpaths where possible – help to protect the mudflats and saltmarsh that support wildlife.

Help to keep the coast enjoyable for all and take all litter home with you.

Diogelwch Afon Hafren

Gwiriwch amseroedd y llanw a'r rhagolygon tywydd cyn ymweld â'r arfordir.

- Cadwch yn ddiogel ar flaen y traeth, byddwch yn ofalus o greigiau llithrig a'r fflatiau llaid – mae'r perygl o fynd yn soudn yn un go iawn.
- Mae gan yr Hafren un o amrediadau llanw mwyâ'r byd – cofiwch pa mor gyflym mae'r llanw'n symud a newid – hyd at 1m mewn ychydig dros 20 munud ar adegau.
- Gwisgwch ddillad ac esgidiau addas oherwydd y gall fod yn fwdlyd.
- Cofiwch wirio Hawliau Tramwy Cyhoeddus cyn mentro allan.

Cofiwch ddod â ffôn symudol wedi'i wefru'n llawn a gadael i ffrindiau neu deulu wybod ble rydych chi a phryd rydych yn debygol o ddychwelyd adref.

Mae'r aber yn gartref i fywyd gwylt – gofalu rhag i chi beidio â tharfu ar gyfnodau bwydo, bridio a gorffwys adar.

Arhoswch ar y llwybrau lle bo'n bosibl – helpwch i ddiogelu'r fflatiau llaid a'r morfa heli sy'n cefnogi bywyd gwylt.

Helpwch i gadw'r arfordir yn hyfryd i bawb ac ewch â sbwriel adref gyda chi.

I gael rhagor o wybodaeth am sut i ofalu am yr aber ewch i: www.asera.org.uk/good-practice-guidelines
I weld amseroedd y llanw ewch i: www.ukho.gov.uk/easytide

Saltmarsh & Wetland

Wetland occurs where the land meets the water - so you can find lots of this habitat along the Severn Estuary coastline! Whereas saltmarsh is a special kind of wetland between the land and the sea; an extremely important habitat that is made up of plants that can survive in salty environments. This is because salty water covers them a couple of times each day as the tide comes in and goes back out. These plants play an important role in keeping this habitat stable as they trap and hold together sand and mud in their roots.

Both of these areas support a vast number of species that live in and rely on the rich nutrients and food sources that these habitats provide. A wide variety of wildlife lives in and uses wetlands and saltmarshes, including ducks and geese, otters and fish. In fact, many types of fish use saltmarsh as a 'nursery ground' to protect their young from being eaten by predators!

Gwlypdiroedd a morfeydd heli

Mae'r tir yn troi'n wlypdir lle mae'r tir yn cwrdd â'r dŵr - ac felly cewch hyd i lawer o'r math hwn o gynefin ar hyd arfordir Aber Afon Hafren! Math arbennig o wlypdir rhwng y tir a'r môr yw morfa heli; mae'n gynefin hynod bwysig sy'n cynnwys planhigion sy'n gallu goroesi mewn amgylcheddau hallt. Mae hyn oherwydd bod dŵr hallt yn eu gorchuddio sawl tro yn ystod pob dydd wrth i'r llanw ddod i mewn a mynd ar drai. Mae gan y planhigion hyn rôl bwysig wrth gadw'r cynefin hwn yn sefydlog oherwydd eu bod yn dal tywod a llaid yn eu gwreiddiau ac yn eu cadw gyda'i gilydd.

Mae'r ddwy ardal arbennig iawn yn cefnogi nifer fawr o rywogaethau sy'n byw ac yn dibynnu ar y maetholion ffrwythlon a'r ffynhonnell fwyd y mae'r cynefinoedd hyn yn eu cynnig. Mae amrywiaeth eang o fywyd gwylt yn byw ac yn defnyddio gwlypdiroedd a morfeydd heli, gan gynnwys hwyaid a gwyddau, dyfrgn a physgod. Mewn gwirionedd, mae sawl math gwahanol o bysgod yn defnyddio morfeydd heli fel "meithrinfa" i ddiogelu eu hephil rhag cael eu bwyta! cenedlaethau'r dyfodol.

Wigeon | Chwiwellau

Photo: Natural England

Wigeon are part of the "dabbling duck" family, along with teal, pintail, gadwall and mallard which you can also spot along the Severn Estuary. This family of ducks feed at the surface, rather than diving down for their food, and can take flight straight from the water. The saltmarsh of the Severn is a particularly important food source for these noisy and colourful ducks.

Mae chwiwellau'n rhan o'r teulu o hwyaid trochi ("dabbling duck") yn ogystal â chorhwyaid, hwyaid llwyd a hwyaid gwylt, y gallwch hefyd ddod o hyd iddynt ar hyd Aber Afon Hafren. Mae'r teulu hwn o hwyaid yn bwydo ar arwyneb y dŵr yn hytrach na phlymio ar gyfer eu bwyd, a gallant hedfan i ffwrdd yn syth o'r dŵr. Mae gwelyau morwellt Afon Hafren yn ffynhonnell fwyd arbennig o bwysig i'r hwyaid lliwgar a swnllyd hyn.

○ European White-Fronted Goose
Gwyddau talcenwyn Ewropeaidd

Photo: Aziza Cooper

The European white-fronted geese you can see here in the winter on the Severn have travelled all the way from their breeding sites in Russia and Siberia. The geese will be busy feeding on the Severn's saltmarsh during the day and roost (sleep!) on sandbanks at night. To tell the difference between other geese, look for the white flash on its forehead, orange legs and dark stripes on its belly.

Mae'r gwyddau talcenwyn Ewropeaidd y gallwch eu gweld yma yn y gaeaf ar Afon Hafren wedi teithio'r holl ffordd o'u mannau bridio yn Rwsia ac yn Siberia. Bydd y gwyddau'n brysur yn bwydo ar forfa heli Afon Hafren yn ystod y dydd ac yn clwydo (cysgu!) ar y banciau tywod yn ystod y nos. Mae'r gwyddau'n gweud y gwaith ynglŷn â'r gwyddau eraill, edrychwch am y darn gwyn ar eu talcen, eu coesau oren a'r streipiau du ar eu bola.

Bewick's Swan | Elyrch Bewick

Photo: Geoff Mahiques

Bewick's swan is a small species of migratory swan with small yellow markings on its bill. It travels thousands of miles each year from the Russian tundra to spend its winters on the Severn Estuary, mostly seen at Slimbridge Wetlands. They are the rarest swans in the UK, and mate for life. They are often regarded as the most musical of swans. You can tell the difference between individuals by looking at the pattern on their bill!

Mae'r Elyrch Bewick yn rhywogaeth fach o elyrch mudol sydd â marciau bach melyn ar eu pig. Maen nhw'n teithio miloedd o filltiroedd bob blwyddyn o dwndra Rwsia i dreulio eu gaeaf yn Aber Afon Hafren. Y rhain yw'r elyrch mwyaf prin yn y DU ac maen nhw hefyd yn paru am oes. Maen nhw'n aml yn cael eu hystyried yn yr elyrch mwyaf swynol. Gallwch ddweud y gwaith ynglŷn â'r gwyddau eraill, edrychwch am y darn gwyn ar eu talcen, eu coesau oren a'r streipiau du ar eu bola.

Tufted Duck | Hwyaid llydanbig

Photo: Natural Resources Wales

Easy to recognise, the black and white male tufted duck has a long tuft of feathers at the back of its head. Look out for their brood of ducklings – these chocolate bundles of fluff won't be far behind their mother diving for food themselves. A diving duck of the Severn, they feed on molluscs, insects and plants.

Mae hwyaid copog gwrywaidd du a gwyn yn hawdd eu hadnabod gyda'u crib hir o blu ar gefn eu pennau. Edrychwrh am eu haid o gywion hwyaid - ni fydd y bwndelu bach blewog lliw siocled hyn yn bell y tu ôl i'w man yn plymio am fwyd eu hunain. Dyma hwyaden blymio arall ar hyd Aber Afon Hafren ac mae'n bwydo ar folysgiad, pryd a phlanhigion.

Teal | Corhwyaid

Photo: Natural England

When startled, teal spring almost directly upwards into the air, twisting and swerving into flocks, giving them their collective name a "spring of teal". The males have a piping call during flight which is thought to help organise the flock. Look out for the bright green patch on their wings when they are flying.

Pan fydd corhwyaid wedi'u dychryn, maen nhw'n neidio'n syth i fyny i'r awyr, gan droi a gwyo i heidau. Yn Saesneg, dyma'r hyn sy'n rho'i'r enw torfol iddynt, "spring of teal." Mae'r gwrywod yn chwibanu wrth hedfan, sydd yn ôl pob tebyg yn eu helpu i drefnu'r haid. Edrychwrh am y darn gwyrdd llachar ar eu hadnnydd wrth iddynt hedfan.

Black-tailed Skimmer | Picellwyr Tinddu

Photo: Bernard Dupont

Look out for the black-tailed skimmer; a narrow-bodied dragonfly that can be spotted near mud and open water. Although the wings of both males and females are clear, males have a powder blue body and females are completely yellow. They feed from perches, surprising and pouncing on passing butterflies and grasshoppers.

Edrychwr am bicellwyr tinddu; gweison y neidr â chorff tenau y gellir dod o hyd iddynt ger llaid a dŵr agored. Er bod adenyydd benywod a gwrywod yn glir, mae gan wrywod gorff glas powdr ac mae'r benywod yn felyn i gyd. Maen nhw'n bwydo o glwydi, gan ymosod yn sydyn ar löynnod byw a cheiliogod rhedyn sy'n mynd heibio.

Snipe | Giach

Photo: Nick Goodrum (Flickr)

Snipe are medium sized wading birds that have very long bills. They use these bills to look for food in wetlands and saltmarsh. They live throughout the UK but particularly like to spend their winters in the Severn Estuary loading up on small insects and worms. Listen out for a drumming sound in breeding season (between April and July), where males shake their tail feathers in flight to impress females in a courtship display!

Mae giachod yn adar maint canolig sy'n mynd i'r dŵr ac sydd â phigau hir iawn. Maen nhw'n defnyddio'r pigau hyn i chwilio am fwyd mewn gwlypdirroedd a morfeydd heli. Maent yn byw ledled y DU ond maent yn arbennig o hoff o dreulio'r gaeafoedd yn Aber Hafren, yn llenwi'u boliau gyda mwydod a phryfed bach. Gwrandewch am sŵn drymio yn ystod y tymor bridio (rhwng Ebrill a Gorffennaf), lle mae gwrywod yn chwifio'r plu ar eu cynffon wrth hedfan mewn ymgais i ddenu benywod!

Otter | Dyfrgwn

Photo: Natural England

Otters are often considered one of our most charismatic, yet hard-to-find animals! Winter is a great time of year to look for signs of otters around ponds and along the reeds of the Gwent and Somerset Levels. They feed mainly on fish and small waterbirds, and are specially adapted to life on water with their thick brown fur and webbed feet. They have excellent hearing so can detect prey in murky water.

Ystyri dyfrgwn yn aml yn un o'r anifeiliaid mwyaf carismatig ond anodd dod o hyd iddynt! Mae'r gaeaf yn amser gwych i chwilio am arwyddion o ddyfrgwn o amgylch llynnoedd ac ar hyd ffosydd draenio Lefelau Gwent. Maen nhw'n bwydo'n bennaf ar bysgod ac adar dŵr bach, ac maen nhw wedi'u haddasun arbennig i fyw ar y dŵr gyda'u ffwr trwchus brown a'u traed gweog. Maen nhw'n gallu clywed yn wych felly gallant ganfod ysglyfaethau mewn dyfroedd tywyll.

Little Egret | Crehyrod bach

Photo: Natural England

Once a rare visitor to the UK, you can now often spot a little egret on the Severn Estuary coastline. Part of the heron family, its white neck plumes look majestic during the breeding season. Little egret were once hunted for their long plumes during the 19th century, when it became fashionable to wear hats decorated with feathers.

Prin oedd crehyrod bach yn arfer ymweld â'r DU, ond erbyn hyn gallwch weld crëyr bach ar hyd arfordir Aber Afon Hafren. Maen nhw'n rhan o'r teulu crehyrod, ac mae eu plu gwyn ar eu gwddf yn edrych yn fawreddog yn ystod y tymor bridio. Roedd crehyrod bach yn arfer cael eu hela am eu plu hir yn ystod y bedwaredd ganrif ar bymtheg, pan ddaeth yn ffasiynol gwisgo hetiau wedi'u haddurno â plu.

Muddy & Sandy Shores

Muddy and sandy shores can sometimes look barren and inhospitable, but are far from it. All that sand and mud means a large surface area for bacteria to attach to and many shellfish, worms and crustaceans have learnt to make this their home. You can tell that life below the surface is rich by noticing all the feeding birds, especially in the winter. Taking care of these places means the life within and on top of the surface is safe.

Please be careful not to disturb waders and wildfowl feeding on the shore, especially in winter time.

Glannau lleidiog a thywodlyd

Gall glannau lleidiog a thywodlyd edrych yn ddiffrwyth ac yn oeraidd weithiau, ond nid yw hyn yn wir. Mae'r holl dywod a llaid yn golygu arwyneb mawr i facteria llynw wrtho, ac mae nifer o bysgod cregyn, mwydod a chramenogion wedi dysgu i wneud yr ardal hon yn gartref iddynt. Gallwch ddweud bod llawer o rywogaethau'n byw islaw'r arwyneb oherwydd yr holl adar sy'n bwydo yno, yn enwedig yn y gaeaf. Mae gofalu am yr ardaloedd hyn yn diogelu'r bywyd ar yr arwyneb ac islaw'r arwyneb.

Byddwch yn ofalus rhag ichi darfu ar rydwyr ac adar hela sy'n bwydo ar y glannau, yn enwedig yn ystod y gaeaf.

Dunlin | Pibyddion y mawn

Photo: Ron Knight

Dunlin are a common wading bird found across the Severn Estuary. As a migratory species, they are site faithful and the same individuals return from Scandinavia every single year. They feed in flocks in the winter, foraging for worms, snails and insects in the mud. They have an interesting nesting technique - the males build several nests and the female picks the one she likes the most, before helping to finish it.

Mae pibyddion y mawn yn adar cyffredin sy'n mynd i'r dŵr ledled Aber Afon Hafren. Fel rywogaethau mudol, maen nhw'n ffyddlon i'r safle ac mae'r un unigolion yn dychwelyd o Sgandinafia bob blwyddyn dro ar ôl tro. Maen nhw'n bwydo mewn heidiau yn y gaeaf, gan fforio am fwydod, malwod a phryfed yn y llaid. Mae ganddynt dechneg nythu ddiddorol iawn - mae'r gwrywod yn adeiladu sawl nyth ac mae'r fenyw yn dewis yr un sydd orau ganddi, cyn ei helpu i'w orffen.

Curlew | Cylfinirod

Photo: Natural England

Curlew are large waders, spending their time wading in the shallow waters of the Severn. Their amazingly long, downward-curving bill helps them to probe in the mud (a bit like tweezers!) for their food. As their bill is so long to swallow their food, they are experts in throwing their food up into the air before catching and eating it. Listen out for its distinctive call in the spring and summer.

Mae cylfinirod yn adar hirgoes mawr, sy'n treulio eu hamser yn sefyll ym masddyfroedd Aber Afon Hafren. Mae eu pigau hynod hir sy'n crymu tuag i lawr yn eu helpu i archwilio'r llaid (yn debyg i blycwyr!) am eu bwyd. Oherwydd bod eu pig mor hir i lyncu eu bwyd, maen nhw'n arbenigwyr am daflu eu bwyd i'r awyr cyn ei ddal a'i fwyta. Gwrandewch am eu galwad unigryw yn ystod y gwanwyn a'r haf.

Redshank | Pibyddion Coesgoch

Photo: Natural England

Guess what colour a redshank's legs are?! Easily identifiable by their bright red legs and red and black beak, they travel all the way from Iceland to spend their winter in the UK! You are likely to spot them on top of rocks or posts. Be careful not to disturb redshank - they are sensitive, easily scared, and their striking call will alert other birds to you being there!

Dyfalwch pa liw yw coesau pibyddion coesgoch?! Maen nhw'n hawdd eu hadnabod oherwydd eu coesau coch llachar, a'u pigau coch a du, ac maen nhw'n teithio'r holl ffordd o Wlad yr Iâ i dreulio eu gaeaf yn y DU! Rydych yn debygol o ddod o hyd iddynt ar ben creigiau neu byst. Byddwch yn ofalus rhag i chi darfu ar bibyddion coesgoch - maen nhw'n sensitif iawn a gellir eu dychryn yn hawdd, a bydd eu galwad nodedig yn rhybuddio adar eraill eich bod chi yno!

Shelduck | Hwyaid yr eithin

Photo: Natural England

Shelduck arrive on the Severn Estuary to moult (shed their feathers) in the autumn as part of the second largest gathering in Europe. They mate for life, and you are likely to find them feeding in groups looking for food like mudsnails and shellfish. Want to spot the difference between a male and female? Males have a red knob at the base of their bills.

Mae hwyaid yr eithin yn cyrraedd Aber Afon Hafren i fwrw eu plu yn ystod yr hydref fel rhan o'r ail gasgliad mwyaf yn Ewrop. Maen nhw'n paru am fywyd, ac rydych yn debygol o ddod o hyd iddynt yn bwydo mewn grwpiau yn chwilio am fwyd megis mwydod llaid a physgod cregyn. Eisiau gweld y gwahaniaeth rhwng hwyaid yr eithin benywaidd a gwrywaidd? Mae gan wrywod ddarn coch ar waelod eu pig.

Oystercatcher | Piod môr

Photo: Natural England

Oystercatchers are particularly recognisable in flight due to the white patches on their wings and tail. Funnily enough, they do not actually eat oysters, but mainly mussels and cockles. They are one of the largest waders in the UK and have long, red bills which don't stop growing throughout their lifespan!

Mae piod môr yn arbennig o hawdd i'w hadnabod wrth hedfan oherwydd y darnau gwyn ar eu cynffon a'u hadnelydd. Yn rhyfedd ddigon, nid ydyn nhw'n bwyta wyrlys, ond cregyn gleision a chocos. Nhw yw un o'r rhydwyr mwyaf yn y DU ac mae ganddynt bigau hir a choch nad ydint yn rhoi'r gorau i dyfu drwy gydol eu hoes!

Shoveler | Hwyaid llydanbig

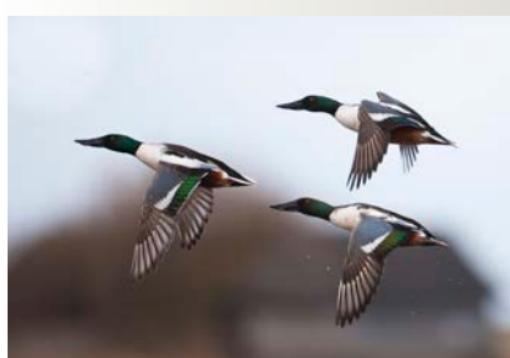

Photo: Natural England

Look out for the easily identifiable male shoveler – it is boldly coloured with a green head, chestnut sides and bright white breast. The females are a mottled brown. Shovelers are quick flyers and their wings can make a rattling noise when they take off. They have a uniquely shovel-shaped bill with a comb-like structure on its edges to help filter out food from the surface of the water.

Edrychwrh am yr hwyaden lydanbig gwrywaidd y mae'n hawdd ei adnabod – mae'n lliwgar iawn gyda phen gwyrdd, ochrau lliw cnau castan a brest wen lachar. Mae'r benywod yn frown brith. Mae hwyaid llydanbig yn gallu hedfan yn gyflym ac mae eu hadnnydd yn gwneud sŵn rhuglo wrth iddynt adael y ddaear. Mae ganddynt big siâp rhaw unigryw sydd â strwythur tebyg i grib ar ei ochrau i helpu i hidlo bwyd o arwyneb y dŵr.

Avocet | Cambigau

Photo: Natural England

Avocet represents one of the most amazing conservation and protection stories for our UK birds. Once extinct in the UK, the species returned in the 1940s and have subsequently increased in numbers since. You'll easily recognise this bird with its uniquely upturned bill and black and white feathers. They either pick their food from the surface or use their bills to sweep through the mud.

Mae cambigau'n cynrychioli un o'r straeon diogelu a chadwraeth fwyaf ardderchog ar gyfer ein hadar yn y DU. Roeddent yn rhywogaethau diflannedig yn y DU ar un adeg, a gwnaethant ddychwelyd yn y 1940au ac maen nhw wedi cynyddu o ran niferoedd ers hynny. Byddwch yn adnabod yr aderyn hwn yn hawdd gyda'i big wedi'i droi i fyny a'i blu du a gwyn. Maen nhw'n pigo'u bwyd o arwyneb y dŵr neu'n defnyddio eu pigau i ysgubo drwy'r llaid.

Ringed Plover | Cwtiaid torchog

Photo: Natural England

Ringed Plover are small and rotund birds that feed on the rich food deposits around decomposing seaweed on the Severn. You may see them stamping their feet, mimicking rain, to encourage invertebrates out of the ground to eat them! There are over 200 birds that live on the estuary year-round, but more arrive throughout the year from Europe, Canada and Greenland.

Mae cwtiaid torchog yn adar bach a chrwn sy'n bwydo ar y gwaddodion bwyd cyfoethog o amgylch gwymon sy'n dadelfennu ar Afon Hafren! Gallwch eu gweld yn curo eu traed, gan ddynwared y glaw, i annog anifeiliaid di-asgwrn-cefn i ddod allan o'r tir er mwyn eu bwyta! Mae dros 200 o adar yn byw ar hyd Aber Afon Hafren drwy gydol y flwyddyn, ond mae mwy yn cyrraedd o Ewrop, Canada a'r Ynys Las yn ystod y flwyddyn.

Pochard | Hwyaid pengoch

Photo:

Pochard are diving ducks that feed on insects, plants and seeds. When the breeding season finishes, they "eclipse" and moult (shed) their beautifully coloured feathers for grey-brown to help them camouflage from predators. Large numbers of Pochard move to the Severn Estuary when there are long periods of cold weather.

Mae hwyaid pengoch yn hwyaid plymio sy'n byw ar bryfed, planhigion a hadau. Pan ddawr cyfnod bridio i ben, maen nhw'n cysgodi ac yn bwrw eu plu lliwgar hardd i droi'n llwyd-frown i'w helpu i guddio rhag ysglyfaethwyr. Mae nifer fawr o hwyaid pengoch yn symud i Aber Afon Hafren pan fydd cyfnodau hir o dywydd oer.

Baltic Tellin | Cragen delyn yr aber

Photo: S. Rae (Flickr)

The Baltic tellin is a marine clam that is common throughout the mudflats and sandflats of the Severn Estuary. They are usually yellow or pink in colour and tend to live buried just beneath the surface. These clams are an essential food source for the birds that visit and live on the Severn Estuary.

Mae cragen delyn yr aber yn gragen fylchog forol sydd ar wasgar yn y fflatiau llaid a'r fflatiau tywod ar hyd Aber Afon Hafren. Maen nhw fel arfer yn felynn neu'n binc ac yn tueddu i fyw wedi'u claddu o dan yr arwyneb. Mae'r cregyn bylchog hyn yn ffynhonnell fwyd hanfodol i'r adar sy'n byw ac yn ymweld ag Aber Afon Hafren.

Rag Worm | Abwyd

Photo: Odd Wellies (Flickr)

Rag worms are common in muddy habitats on the Severn, and live in U shaped burrows that can be up to 20 cm in depth. Spot them by looking for a pair of holes in the sand. Stepping close to these holes can sometimes cause water to escape the burrow in a spurt. Ragworms can burrow up to 1 m deep in cold weather. Adults will be bright green in spawning season, or red the rest of the time.

Mae abwyd yn gyffredin mewn cynefinoedd lleidiog ar hyd Aber Afon Hafren, ac maen nhw'n byw mewn tyllau siâp U yn y ddaear a all fod 20cm o ran dyrn. Gallwch eu gweld drwy chwilio am bâr o dyllau yn y tywod. Weithiau gall ddŵr dasgu o'r tyllau yn y ddaear wrth i chi sefyll yn agos atynt. Gall abwyd dyllu hyd at 1m i'r ddaear yn ystod tywydd oer. Bydd oedolion yn wyrdd llachar yn ystod tymor epilio, neu maen nhw'n goch am weddill yr amser.

Gadwell | Hwyaden lwyd

Photo: Tony Smith (Flickr)

Gadwall are grey brown coloured ducks with a black bottom. They are residents of the Severn Estuary all year round and like to dabble in the mud and sandflats, where they find plenty of leaves and seeds to eat. Look out for the white patches on their wings that can help you identify a Gadwall, best seen during flight.

Mae hwyaid llwyd yn frown ac mae pen ôl du ganddynt. Maent yn byw yn Aber Hafren trwy gydol y flwyddyn ac yn hoffi trochi yn y mwd a'r fflatiau tywod, lle maent yn dod o hyd i ddigon o ddail a hadau i fwyta. Chwiliwch am y darnau gwyn ar eu hadnnydd, a all eich helpu i adnabod yr hwyaden lwyd, sydd fwyaf amlwg tra'u bod yn hedfan.

Whimbrel | Gylfinir

Photo: Jerry Kirkhart (Flickr)

Whimbrel are large wading birds that can be seen between April and September in the Estuary when they stop over on their passage between northern Scotland and their wintering grounds in Africa! Whimbrel can look very similar to curlew, especially at long range – the best way to tell them apart is by their size. Whimbrel are smaller than curlew, with shorter bills, they are closer in size to an oystercatcher.

Mae gylfinirod yn adar mawr sy'n mynd i'r dŵr sydd i'w gweld yn ystod mis Ebrill a Mehefin yn yr Aber, lle maent yn cael seibiant ar eu taith rhwng gogledd yr Alban a'u tiroedd gaeafu yn Afrika! Mae coegylinirod yn gallu edrych yn debyg iawn i gylfinirod, yn enwedig o bell - y ffordd orau o wahaniaethu rhyngddynt yw eu maint. Mae coegylinirod yn llai na gylfinirod, gyda phigau byrrach, ac maent yn agosach at faint piod môr.

Rocky Shore

Rocky shores can be incredibly diverse places with the large number of different species that live there. Animals use the safety of crevices, rocks and seaweeds to attach to, feed on or hide amongst. The area between the high and low tide is one of the most tricky places to live. During the day the creatures living on the rocky shore must contend with different levels of salt in the water, drying out, heating or cooling or being eaten in a place which is often hit by crashing waves. Ensuring we take care of this special habitat and its wildlife is one less worry for them.

Glannau creigiog

Gall glannau creigiog fod yn fannau amrywiol iawn o ran nifer y rhywogaethau gwahanol sy'n byw yno. Mae anifeiliaid yn diogelu eu hunain mewn agennau, creigiau a gwymon gan lynu wrthynt, bwydo arnynt neu guddio ynddynt. Ystyrir yr ardal rhwng llanw isel a phenllanw yn un o'r ardaloedd mwyaf anodd i fyw ynddo ar y blaned. Yn ystod y dydd, mae'n rhaid i'r creaduriaid sy'n byw ar y glannau creigiog frwydro yn erbyn y lefelau gwahanol o halen yn y dŵr, gan sychu, cynhesu neu oeri neu gael eu bwyta mewn man lle mae'r tonnau garw'n aml yn taro yn ei erbyn. Mae sicrhau ein bod yn gofalu am y cynefin arbennig hwn a'i fywyd gwylt yn un peth yn llai iddynt boeni amdano.

Beadlet Anenome | Blodau'r gwynt Beadlet

Photo: Natural England

Spot the rusty red jelly blobs in the rockpools of the Severn Estuary. When submerged underwater these small animals have nearly 200 tentacles that are used to trap their prey and pass into its mouth. They eat almost anything they can get their tentacles on... from crabs to shrimp to snails! Did you know... the mouth of a sea anemone is also their bottom?!

Dewch o hyd i'r smotiau jeli coch rhydlyd yn y pyllau creigiau ar Afon Aber Hafren. Pan mae'r anifeiliaid bach hyn mynd dan y dŵr, mae ganddynt bron 200 o dentaclau a ddefnyddir i ddal eu hysgylfaethau a'u trosglwyddo i'w ceg. Maen nhw'n bwyta bron popeth y gallant gael gafael arno...o grancod i ferdys i falwod! Wyddech chi... ceg blodau gwynt y môr yw eu pen-ôl hefyd?!

Honeycomb Worm | Llyngyr diliau

Photo:

The honeycomb worm is our very own Severn Estuary eco-engineer – it builds a home not only for itself, but for other creatures of our shoreline. Each worm builds a protective tube from sand and shells it cements together. These tubes all together look like honeycomb that provide important shelter for seaweeds and invertebrates. When the tide is out, it stays inside the tube, but when the tide comes in, it extends its tentacles out into the water to catch its food.

Llyngyr diliau yw ein peirianwyr eco ein hunain ar Aber Afon Hafren – maen nhw'n adeiladu cartrefi ar eu cyfer nhw eu hunain yn ogystal â chreaduriaid eraill ar y glannau. Mae pob llyngyr yn adeiladu tiwb amddiffynol o dywod a chreigiau mae'n eu rhoi at ei gilydd. Mae'r tiwbiau hyn gyda'i gilydd yn edrych fel diliau mél sy'n cynnig lloches bwysig i wymon ac anifeiliaid-di-asgwrn-cefn. Pan mae'r llanw ar drai, mae'n aros y tu mewn i'r tiwb, ond pan ddaw'r llanw i mewn, mae'n ehangu ei dentaclau i'r dŵr i ddal ei fwyd.

Dog Whelk | Gwichtiaid moch

Photo: Callum Macpherson (Flickr)

Dog whelks live around the lower shore, wherever they can find their favourite food - mussels, periwinkles and barnacles! Dog whelks attack their prey by boring a hole through its shell, dissolving the prey inside using special enzymes, and then sucking up the liquid! The difference between a whelk and periwinkle? Whelks have more pointed shells.

Mae gwichtiaid moch yn byw o gwmpas y glannau is, lle bynnag y gallant ddod o hyd i'w hoff fwyd – cregyn gleision, gwichtiaid a gwyddau môr. Mae gwichtiaid moch yn ymosod ar eu hysglyfaeth drwy dyllu drwy eu cregyn, toddi'r ysglyfaeth y tu mewn gan ddefnyddio ensymau arbennig, ac yna sugno'r hylif! Y gwahaniaeth rhwng gwichtiad môr a gwichtiad? Mae cragen bigfain gan gwichtiad.

Periwinkle | Gwicheiaid

Photo: Peter Shanks (Flickr)

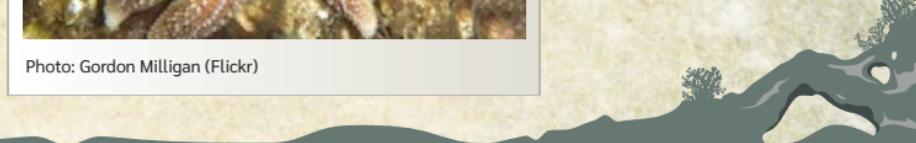
Periwinkles move around using their muscular foot, and a sharp organ in their mouth (a radula) to scrape algae off rocks for food. If these teeth break, they are replaced within a day! Did you know that periwinkles are actually edible?

Mae gwicheiaid yn symud o gwmpas gan ddefnyddio eu troed cyhyrog, ac yn defnyddio organ miniog yn eu ceg (radwla) i grafu algâu oddi ar greigiau am fwyd. Os yw'r dannedd hyn yn torri, cânt eu hailosod mewn diwrnod! Wyddech chi fod modd bwyta gwicheiaid?

Starfish | Sêr môr

Photo: Gordon Milligan (Flickr)

You won't have to look too far to find a common starfish in rockpools! They have hundreds of little suckers on their legs that help them to move around. Did you know that they can regrow lost limbs? This means they can escape a predator by shedding one of their legs!

Ni fydd yn rhaid i chi edrych yn rhy bell i ddod o hyd i sêr môr mewn pyllau creigiau! Mae ganddynt gannoedd o sgnwyr bach ar eu coesau sy'n eu helpu i symud o gwmpas. Wyddech chi eu bod yn gallu aildyfu coesau maen nhw'n eu colli? Mae hyn yn golygu eu bod yn gallu dianc rhag ysglyfaeth drwy golli un o'u coesau!

Limpet | Llygaid meheryn

Photo: Natural England

You'll find limpets clinging on to rocks and under stones along the coastline of the Severn Estuary. When the tide is out and they are exposed, they clamp onto the rock to protect themselves from predators and to stop them drying out. When the tide is in, they move slowly across the rocks to feed, grazing on algae.

Cewch hyd i lygaid meheryn yn glynw wrth greigiau ac o dan gerrig ar hyd arfordir Aber Afon Hafren. Pan mae'r llanw ar drai ac nid ydynt o dan y dŵr, maen nhw'n cau'n dynn am y graig i ddiogelu eu hunain rhag ysglyfaethwyr ac i osgoi sychu. Pan mae'r llanw i mewn, maen nhw'n symud yn araf ar draws y creigiau i fwydo gan bori ar algâu.

Common Shore Crab | Crancod gwyrdd y glannau

Photo: Natural England

The shore crab is one of the most common crabs you can find across the Severn Estuary - look in the corners of rockpools or the gaps between rocks. It's usually dark green in colour but can also be orange and red. Their legs are covered in lots of tiny hairs which detect touch and movement in the water. Their blood is blue due to the amount of copper it contains.

Crancod gwyrdd y glannau yw un o'r crancod mwyaf cyffredin y gallwch ddod o hyd iddynt ar draws Aber Afon Hafren - edrychwch yng nghorneli pyllau creigiau neu yn y bylchau rhwng creigiau. Maen nhw fel arfer yn wyrdd tywyll ond gallant hefyd fod yn oren ac yn goch. Mae eu coesau'n llawn blew bach sy'n canfod symudiadau a chyffyrddiadau yn y dŵr. Mae eu gwaed yn las oherwydd faint o gopr sydd ynddo.

Beneath the Waves...

...with the huge tides of the Severn come a huge variety species of fish. Some travel from miles and miles away to live and feed in the special and very unique waters of the estuary. There are over 110 fish species that live in the Severn making it incredibly diverse; in fact one of the most diverse in the UK! It provides an important nursery habitat for young fish and an important feeding ground for those who are travelling up the estuary to spawn. Lots of species that you would expect to live in the deep sea like bass and herring, spend time in the estuary whilst they are young in the food rich and sheltered waters, before venturing back out to sea as adults.

Islaw'r tonnau...

...gyda thonau anferth Afon Hafren, daw amrywiaeth eang o bysgod. Mae rhai yn teithio milltiroedd a milltiroedd i fyw a bwydo yn nyfroedd arbennig ac unigryw iawn Aber Afon Hafren. Mae dros 110 o rywogaethau pysgod sy'n byw yn Aber Afon Hafren sy'n golygu ei fod yn hynod amrywiol; yn wir, dyma un o'r mwyaf amrywiol yn y DU! Mae'n cynnig cynefin sy'n feithrinfa i bysgod ifanc a man bwydo pwysig i'r rhai hynny sy'n teithio i fyny'r aber i silio. Mae llawer o rywogaethau y byddech yn disgyl eu bod yn byw yn y môr dwfn megis draenogod y môr a phenwaig, yn treulio eu hamser yn yr aber pan fyddant yn bwydo'u hepil yn y bwyd cyfoethog a'r dyfroedd cysgodol, cyn mentro yn ôl i'r môr fel oedolion.

Shad | Herlod

Photo: Nina Constable

There are two species of shad (a member of the herring family) which visit the Severn Estuary - The Twaite Shad (*Alosa fallax*) and larger Allis Shad (*Alosa alosa*) - part of the only UK breeding population. They live most of the year at sea but return to their home river each spring, migrating far up river to spawn. On average they spend just over two weeks in the river before returning to the estuary and then the sea.

Ceir dwy rywogaeth o Herlod (aelod o'r teulu o benwaig) sy'n treulio eu hamser yn Aber Afon Hafren ac yn Sianel Bryste; Herlyn (*Alosa alosa*) a Gwangen (*Alosa fallax*). Caiff y pysgod ag enwau rhyfedd hyn eu geni mewn dŵr croyw ond maen nhw'n treulio'r rhan fwyaf o'u bywydau yn y môr nes iddynt deithio cannoedd o gilometrau i fyny'r afon i gyrraedd mannau silio!

Eel | Llysywod

Photo:

Eels are born in the Sargasso Sea, thousands of miles away in the Atlantic Ocean. They have to swim for three years to reach the Severn as silvery elvers! Once they reach the Severn they mature until they are brown or green in colour and have grown much larger. Once adults, they begin their journey back to the Sargasso Sea to spawn. They live in most waterbodies in the UK and have even been known to crawl over land to reach ponds and ditches!

Genir llysywod ym Môr Sargasso, gannoedd o filltiroedd i ffwrdd yng Nghefnfor yr Iwerydd. Mae'n rhaid iddyntnofio am dair blynedd cyn cyrraedd Afon Hafren fel llysywod ifanc ariannaidd! Unwaith maen nhw'n cyrraedd Afon Hafren, maen nhw'n adddfedu nes eu bod yn wyrdd neu'n frown a llawer yn fwy. Unwaith maen nhw'n tyfu'n oedolion, maent yn cychwyn ar eu taith yn ôl i Fôr Sargasso i silio. Maen nhw'n byw yn y rhan fwyaf o ddyfroedd yn y DU a gwyddom eu bod nhw hyd yn oed wedi cropian dros dir o'r afon i gyrraedd pyllau a ffosydd!

Herring | Penwaig

Photo: Jacob Bøtter (Flickr)

Often referred to as the 'silver of the sea' due to their colouring and highly prized meat, herring live in the Severn Estuary when young as they prefer the shallow waters. However, as adults, herring are often found in deep waters in the North Atlantic Ocean, where they hide from predators in the day but are active at night. Whilst in the estuary they form shoals with Shad and Sprat, two other species of herring.

Cyfeirir yn aml at benwaig fel 'pysgod arian y môr' oherwydd eu lliw a'r cig gwerthfawr ac maen nhw'n byw yn Aber Afon Hafren pan maen nhw'n ifanc oherwydd ei fod yn well ganddyn nhw'r dyfroedd bas. Fodd bynnag, fel oedolion, yn aml ceir hyd i benwaig yn nyfroedd dwfn o hyd at 200m lle maen nhw'n cuddio rhag ysglyfaethwyr yn ystod y dydd ac yn weithgar yn ystod y nos. Yn yr aber, byddant yn ffurio heigiau gyda herlod a chorbenwaig, sef dwy rywogaeth arall o benwaig.

Dover Sole | Lledod chwithig

Photo: Peter Henderson, Pisces Conservation*

Like many fish of the Severn, Sole come to the river to spawn. They are most active at night when they feed on worms and prawns. Did you know... when they are young sole look like any other fish, but as they grow one eye migrates to the other side of their head, making them a flat fish!

Fel nifer o bysgod yn Afon Hafren, mae lledod chwithig yn dod i'r afon i silio. Maen nhw fwyaf gweithgar yn ystod y nos pan fyddant yn bwydo ar fwydod a chorgimychiaid. Wyddech chi... pan mae lledod yn ifanc, maen nhw'n edrych fel unrhyw bysgod eraill, ond wrth iddynt dyfu mae un llygad yn symud i ochr arall eu pen, sy'n golygu eu bod yn bysgod gwastad!

*From the book Identification Guide to the Inshore Fish of the British Isles
* O'r llyfr Identification Guide to the Inshore Fish of the British Isles.

Bass | Draenogod y môr

Photo: Peter Henderson, Pisces Conservation*

Bass spawn offshore but the very young fish have been known to swim into the Severn to feed in its sheltered and food rich waters. Depending on the size of the bass, they will eat small fish like herring and sprat alongside brown shrimp and young eels. The smaller bass stick together in shoals but as they get bigger, they venture out and feed alone.

Mae draenogod y môr yn silio ar y môr, ond gwyddom fod y pysgod ifanc iawn wedi nio i Afon Hafren i fwydo yn ei dyfroedd cysgodol ac ar ei bwyd cyfoethog. Gan ddibynnu ar faint draenog y môr, bydd yn bwyta pysgod bach megis penwaig a chorbenwaig, berdys a llysywod ifanc. Mae draenogod y môr llai yn aros gyda'i gilydd mewn heigiau ond wrth iddynt dyfu, maen nhw'n mentro allan ac yn bwyta ar eu pennau eu hunain.

Poor Cod | Còd Ebrill

Photo: Peter Henderson, Pisces Conservation*

Poor cod have huge appetites and will eat whatever they can find in the estuary, from small fish to shellfish. Although found in the Severn, they will venture offshore to depths of several hundred metres! The female fish are often much larger than the males at over 20cm.

Mae gan gòd Ebrill chwant bwyd enfawr, a byddant yn bwyta unrhyw beth y gallant ddod o hyd iddo yn yr aber, o bysgod bach i bysgod cregyn. Er y ceir hyd iddynt yn Aber Afon Hafren, byddant yn mentro i'r môr i ddyfroedd o sawl can metr! Mae'r pysgod benywaidd yn aml yn fwy o lawer na'r pysgod gwrywaidd - dros 20m.

*From the book Identification Guide to the Inshore Fish of the British Isles
* O'r llyfr Identification Guide to the Inshore Fish of the British Isles.

Whiting | Gwiniaid môr

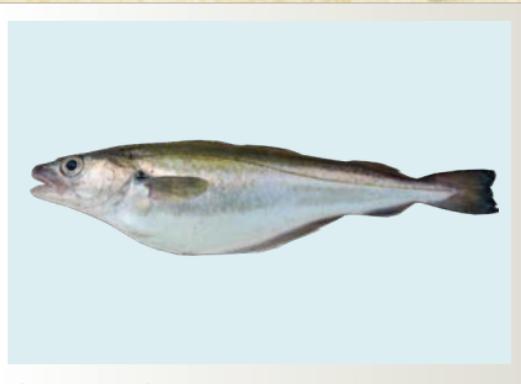

Photo: Peter Henderson, Pisces Conservation*

Like many other migrating fish, Whiting use the Severn as a nursery for their young. They travel in shoals and will compete for food; they eat anything they can find on the estuary bed from worms to shellfish! They are small in size compared to many other fish of the Severn.

Fel nifer o bysgod eraill sy'n mewnfudo, mae gwiniaid môr yn defnyddio Aber Afon Hafren fel meithrinfa ar gyfer eu hephil. Maen nhw'n teithio mewn heigiau a byddant yn cystadlu am fwyd; maen nhw'n bwyta popeth y gallant ddod o hyd iddo ar hyd gwely'r afon o fwydod i bysgod cregyn! Maen nhw'n fach o ran maint o'u cymharu â nifer o bysgod eraill yn yr Afon Hafren.

Severn Estuary Top Wildlife Spots Mannau Gorau Aber Hafren i Fwyd Gwyllt

-
- 1 Porthkerry Country Park | Parc Gwledig Porthceri
  - 2 Whitmore Bay | Bae Whitmore
  - 3 Jacksons Bay | Bae Jackson
  - 4 Lavernock Point Nature Reserve | Gwarchodfa Natur Trwyn Larnog
  - 5 Flat Holm Island | Ynys Echni
  - 6 Cardiff Bay Wetlands Reserve | Gwarchodfa Gwylioedd Bae Caerdydd
  - 7 Peterstone Wentlooge Marshes SSSI | SoddGA Corsydd Llanbedr Gwynfawg
  - 8 Great Traston Meadows SSSI | SoddGA Dolydd Great Traston
  - 9 Major Marsh SSSI | SoddGA Cors Magwyr

Produced by the Severn Estuary Partnership as part of the Discover the Severn project. Kindly funded through support from Natural Resources Wales.

Cyhoeddwyd gan Bartheriaeth Aber Hafren yn rhan o brio siect Darganfod Afon Hafren. Noddir trwy gymorth Cyfoeth Naturiol Cymru.

